

НЕОЛІБЕРАЛЬНА МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

Галик Марія Іванівна

*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Львівський національний університет імені Івана Франка*

Романич Ігор Богданович

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри цифрової економіки та бізнес-аналітики,
Львівський національний університет імені Івана Франка*

Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії – конституційна монархія, яка очолює й об'єднання колишніх колоній і домініонів Британської імперії – Співдружність Націй (Commonwealth of Nations), в яке на сьогоднішній день входить 50 країн, включаючи Канаду, Індію, Австралію, Нову Зеландію, Малайзію, Сінгапур та ПАР. За масштабами економіки Велика Британія – шоста в світі, її ВВП в 2023 р. склав трохи більше \$3 трлн, з високим ВВП на душу населення (близько \$45 тис.).

Економіка Великої Британії – змішана ринкова система, що є однією з провідних у світі, відзначається високою урбанізацією та значним впливом на глобальні фінансові ринки. Велика Британія має частково регульовану ринкову економіку.

Банк Англії є центральним банком і відповідає за випуск національної валюти – фунтів стерлінгів. Фунт стерлінгів є четвертою найбільшою резервною валютою у світі. З 1997 року Комітет із грошової політики Банку Англії встановлює процентну ставку для досягнення цільового рівня інфляції, який щорічно визначає канцлер [1].

Економіка держави заснована на приватному підприємстві та принципах вільного підприємництва, де частка приватного сектора перевищує 80%. Головна макроекономічна особливість Великої Британії – використання неоліберальної, англосаксонської моделі розвитку (близької до США), а не соціального ринкового господарства. Основи цієї моделі закладено політикою тетчеризму [1].

Політико-економічні цінності Великої Британії формувалися протягом кількох століть і сьогодні відображають поєднання ринкових принципів, соціальної підтримки та поваги до традиційних інститутів. Однією з головних засад британської економічної політики є віра у свободу ринку та підприємництва. У країні існує переконання, що конкуренція й приватна ініціатива є найефективнішими інструментами розвитку економіки, стимулюють інновації та інвестиції. Водночас

держава не повністю усувається від участі в економічних процесах: вона зберігає роль гаранта базових прав і справедливості, втручаючись там, де ринок сам по собі не здатний забезпечити суспільний добробут. Особливе місце у системі британських цінностей займає соціальна справедливість. Хоча Велика Британія сповідує принципи ринкової економіки, вона створила розвинену систему соціального захисту, до якої належать державні пенсії, система безкоштовної охорони здоров'я через Національну службу здоров'я (NHS), а також доступ до освіти. Таким чином, цінність полягає не лише в економічному зростанні, а й у забезпеченні рівних стартових можливостей для громадян, незалежно від їхнього походження чи регіону проживання.

Ще однією характерною рисою є прагнення до балансу між роллю держави та індивідуальною відповідальністю. Уряд вважає своїм завданням створювати умови для розвитку бізнесу та освіти, але водночас підкреслює важливість особистої ініціативи та зусиль кожної людини. Освіта і набуття професійних навичок у цьому контексті сприймаються як ключ до соціальної мобільності й економічного прогресу. Для британської політичної культури також важливі стабільність та фінансова відповідальність. Незалежно від того, яка партія перебуває при владі, уряди традиційно наголошують на необхідності контролювати державні витрати, уникати надмірного боргу та підтримувати довгострокову стійкість економіки. Це поєднується з прагматизмом: у кризові періоди держава здатна тимчасово посилювати свою роль, але після стабілізації економіки повертається до принципів ринку.

Таким чином, політико-економічні цінності Великої Британії поєднують ринкову свободу з турботою про соціальну рівність, індивідуальну відповідальність із державними гарантіями, а прагнення до інновацій – з повагою до традицій. Це створює унікальну модель, яку дослідники називають англо-ліберальною системою соціально-економічного розвитку, де ключову роль відіграють як приватна ініціатива, так і державні інститути. Як зазначає Oxford Review of Economic Policy, саме поєднання ринкової економіки із селективною підтримкою вразливих груп і стало характерною рисою британського політико-економічного підходу [3].

Політико-економічні цінності поєднують ринкові принципи, соціальну підтримку та повагу до традиційних інститутів, ключовими засадами яких є: *Віра у свободу ринку та підприємництва*: конкуренція й приватна ініціатива вважаються найефективнішими інструментами розвитку; *Роль держави-гаранта*: держава втручається для забезпечення суспільного добробуту та гарантує базові права; *Соціальна справедливість*: існує розвинена система соціального захисту, включаючи безкоштовну охорону здоров'я через Національну службу здоров'я (NHS), державні пенсії та доступ до освіти; *Баланс і*

відповідальність: уряд створює умови для бізнесу, але підкреслює важливість особистої ініціативи; *Стабільність та фінансова відповідальність*: уряди прагнуть контролювати державні витрати, уникати надмірного боргу, але у кризові періоди можуть тимчасово посилювати свою роль, повертаючись потім до ринкових принципів; *Повага до традицій та поступові реформи*: країна надає перевагу еволюційному розвитку, зберігаючи фундаментальні інститути [3].

Сьогодні економіка Великої Британії залишається змішаною, переважно постіндустріальною (сфера послуг становить близько 80% ВВП). Ключову роль відіграють фінансовий сектор, ІТ, освіта та високотехнологічна промисловість (авіаційна, фармацевтична). У 2020 році пандемія COVID-19 спричинила рекордне падіння ВВП, тож головні викликами сьогодення є низькі темпи зростання, високий державний борг, вплив Brexit та потреба переходу до зеленої економіки.

Шлях країни – це еволюція від індустріальної економіки до англо-ліберальної змішаної системи з перевагою ринкових механізмів [2]. Основними елементами економічної системи Великої Британії є: *Сектор послуг*: домінує в економіці (близько двох третин ВВП). Ключове значення мають фінансові послуги (Лондон – світовий фінансовий центр), ІТ, освіта, охорона здоров'я та професійні послуги; *Промисловість та виробництво*: частка зменшилася, але залишається важливою. Головні галузі: аерокосмічна, автомобільна, фармацевтична, хімічна та високі технології (біотехнології, інженерія); *Сільське господарство*: займає невелику частку. Забезпечує країну основними продуктами харчування та сировиною, має високий рівень самозабезпечення; *Енергетика*: країна має значні ресурси нафти, природного газу та вугілля. Видобуток у Північному морі раніше забезпечував самодостатність, але зараз країна є нетто-імпортером енергоносіїв. Цілі економічної політики Великої Британії характеризуються: *Стимулюванням економічного зростання*: підтримка інвестицій, інновацій, інфраструктури та високотехнологічних секторів; *Підвищенням рівня життя*: покращення добробуту громадян, зменшення безробіття; *Захистом навколишнього середовища*: інтеграція екологічних стандартів та досягнення нульових викидів вуглецю; *Міжнародною торгівлею та інвестиціями*: активна участь у міжнародній торгівлі та залучення іноземних інвестицій, особливо після Brexit.

Економічна система Великої Британії є складною та динамічною, поєднує ринкові механізми з державним регулюванням для забезпечення високого рівня розвитку та добробуту [6]. Динаміка ВВП Великої Британії описується наступними тенденціями: у 2000 році ВВП Великої Британії становив приблизно 1,7 трлн GBP. У 2001–2007 роках спостерігалася поступове зростання, і до 2007 року він досяг близько 2,03 трлн GBP, що відображає стабільний економічний розвиток у період до фінансової кризи. У 2008 році ВВП залишився на рівні близько

2,02 трлн GBP, а в 2009 році відбулося падіння до приблизно 1,93 трлн GBP, що пояснюється глобальною фінансовою кризою. У 2010-2013 роках економіка демонструвала повільне відновлення: ВВП зріс від 1,97 трлн GBP до 2,06 трлн GBP. З 2014 по 2019 рік ВВП продовжував стабільно зростати, досягаючи приблизно 2,35 трлн GBP у 2019 році. У 2020 році спостерігається різкий спад до 2,1 трлн GBP, що пов'язано з економічними наслідками пандемії COVID-19. У 2021–2023 роках економіка відновлювалася швидкими темпами: ВВП зріс до 2,43 трлн GBP у 2024 році, демонструючи стійкий довгостроковий тренд росту.

Економічний ріст економіки Великої Британії уповільнюється через глобальні виклики та невизначеності, Державний борг, близько 100% від ВВП, викликає занепокоєння, і уряд прагне скоротити дефіцит бюджету [4]. Проте завдяки неоліберальній моделі розвитку Велика Британія зберігає позиції однієї з найвпливовіших економік світу. Ринкові принципи, приватна ініціатива та поступові реформи забезпечують її стабільність і здатність адаптуватися до глобальних викликів.

Список використаних джерел:

1. Погорлецький А. В. Світова економіка та міжнародні економічні відносини. 2018. URL: https://stud.com.ua/153509/ekonomika/svitova_ekonomika_ta_mizhnarodni_ekonomichni_vidnosini
2. Індустріальна революція та колоніальна епоха у Великої Британії. Історична енциклопедія. URL: https://globhistory.org/uk/article/velikobritaniya_angliya,_shotlandiya/industrialnaya_revolyuciya_i_kolonialnaya_epoha_v_velikobritanii
3. Pearce N., Kelly G. The recent history and future prospects of the UK welfare state. *Oxford Review of Economic Policy*. 2025. Vol. 41. Iss. 1. URL: <https://academic.oup.com/oxrep/article/41/1/28/8157930>
4. Економічні дані Великої Британії. Історична енциклопедія. URL: https://globhistory.org/uk/article/velikobritaniya_angliya,_shotlandiya/ekonomicheskie_dannye_velikobritanii
5. World Bank Group. GBP (constant LCU). United Kingdom. URL: <https://datatopics.worldbank.org/world-development-indicators/>
6. Economy of the United Kingdom. Britannica. 11 august 2025. URL: <https://www.britannica.com/place/United-Kingdom/Economy>